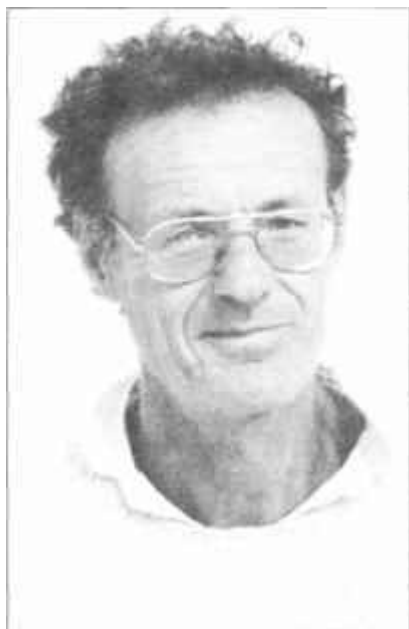

CSAPÓ IDA

„... MINDEN JÁTÉK ÉS MINDEN KOMOLY”

Beszélgetés Somogyi Győző grafikusművésszel

Somogyi Győző 1942-ben született Budapesten. Képző- és Iparművészeti gimnáziumot és Katolikus Hittudományi Akadémiát végzett; 1968-ban egyháztörténetből doktorált. A művészetet önképzés útján tanulta. Korábban szitanyomokat készített, 1980-tól inkább fest. Eddig közel hatvan fontosabb egyéni kiállítása volt. Hat saját és illusztrált könyvet publikált. Díjai: 1977. Mikolci Grafikai Biennálé fődíja, 1982. Hatvani Tájékp Biennálé Aranydiploma, 1987. Munkácsy Mihály-díj, 1992. Magyar Művészetért díj, illetve Pro Natura-díj.

Azt tartják, a Káli-medencében mintha megállt volna az idő. S valóban: a különös hangulatot még az ide csupán betévedő is átélheti. A táj archaikus szépségű, s a színek ragyognak. Somogyi Győző festőgrafikus szerint az itteni néphűséges, s szőlőbe-borba-hitbe kapaszkodva őrizte meg a maga lelkiségét. Salföldön, ebben az emelkedőre meglepedett kicsi faluban is azonnal szembetűnőek a jellegzetesen Balaton-felvidéki klasszicista formák, pontosabban annak magyar paraszti változatai. Az itteni házak arca királyi arc. Hatosztású ablakok, magas oromfal, fehéren fehér vakolatdíszítések, csipkefal: itteni nyelven „macskalépcső”... Az oszlopok, a párkányok zömökek, a fazekakban leander nő. A házak a telekhatárra épülnek. A Kossuth utca 14-ben egy ilyen épületben lakik Somogyi Győző, aki rég felcserélte a budapesti életet a salföldivel. Unja már, ha erről faggatják, mert ezzel legtöbbször ki is merül a vele készíthető interjú.

A sok-sok különféle épületben, a műteremben isteni rendtelenség, a kívülálló számára átláthatatlan káosz. A régi tárgyak vagy elmúlt korok üzenetét sugárzó maiak között alig akad huszadik századi eszköz - a budi is udvari. Fa ülökéjén székel a népi csúfolódás könyv és egy környezetvédelmi folyóirat. A konyhában ott hever az élénk színekben pompázó, az erdélyi fejedelemségről szóló könyv Somogyi Győző elmélyült tudásának bizonyítékeként, de a műteremben előke-

rül a Káli-medencéről szóló könyv is, melynek nemcsak grafikus, hanem szövegírója is volt, kapcsolódva Szelényi Károly fotóművész munkájához. Az egyik kép aláírása szerint racka juhokat hajtának a salföldi Fő utcán. A fotón maga Somogyi Győző ballag birkái után. Dél előtt is kihajtotta őket két fehér pulija kíséretében, s kis idő múlva a három fehér arab félvérre is sor került. Ma már tudja, miért vonzódott ösztönösen ezekhez a lovakhoz: okosak, intelligensek, szívósságuk révén sokat bírnak. De legelőre vonult Fáni, a kis csacsi és egy várandós szamár-mama is. Beszélgetni a konyhában kezdtünk miközben a házigazda késői reggelijét falatozza.

- **A** művészen az az érdekes, amit csinál, nem a személye. Bár néha elég értelmes dolgokat mondanak a politikusokhoz képest.

- *Nem igazán szereti a politikusokat?*

- Ki kedveli őket? Aki nem párt-politikus, aki egész nemzetben vagy egy nagyobb régióban gondolkodik - mint például Habsburg Ottó -, olyan nagyon kevés van. Vagy nem kap nyilvánosságot. A szigorú terror megszűnt, elméletileg, mindent szabad mondani, senkit nem visz el az ÁVO. Legfeljebb nem jelenik meg valami vagy nem úgy, ahogy eredetileg gondolták. De arról is lehet tenni, hogy valami ne jusson el a hallgatókhoz, a nagyközönséghez. A művész azért van szerencsés helyzetben, mert nincs kiszolgáltatva a sajtó

közvetítő eszközeinek. Engem a néző - hál' Istennek! - közvetlenül néz a képeimen keresztül.

Igaz, így kisebb körű a hatás, de legalább tiszta.

- *Mit gondol: Önből mit látnak a nézői?*

- Erről inkább őket kellene megkérdezni. A szándékaimról tudok valamit mondani, illetve tapasztalataim vannak a képeim hatásáról. A művész sosem tudja, mit akar, mert nem tudatos az alkotás jelentős része. Amit tudok, az csak picit része annak, amit csinállok, és lehet, hogy nem is egyezik az eredeti elképzeléssel. Én szándékom szerint a világ szépségét és a tökéletességét szeretném bemutatni, hogy általa kedvet csináljak az embereknek az élethez. Hogy a természetet, a valóságot és egymást megszeressék. Nem az a fő cél, hogy a műveimben gyönyörködjenek, hanem, hogy általuk kinyíljon a szemük az élet szépségére, az Isten jósgára és egymásra. Eddig ez így filozófia. Hogy mennyire sikerül megvalósítani, az újabb kérdés.

- *Említette az előbb, hogy vannak tapasztalatai az alkotásai fogadtatásáról.*

- A grafikáimban például vannak, akik csak a groteszk hatást látják. Vannak, akik azt hiszik, ezek gúnyrajzok. Hogy ki akarok valamit vagy valakit figurázni. Mert nagy feje van, meg csúnya az arca, vagy szenvedést ábrázol a kép.

- *Ez lenne hát az első olvasat?*

- Most már nem mindenki... Minden alkotáshoz kell egy alkotó és egy néző. Alkati különbségek vannak. Egy kritikus és borongós karakter az előbb említett oldalát látja meg, veszi észre a grafikáimnak. A festményeim esetében pedig kimondottan érzékelhető, hogy van, akiből rajongást és boldogságot váltanak ki, másból meg egész egyszerűen dührohamokat. Az epebajos emberek a sárgát nem bírják, betegek lesznek tőle, üvöltenenek a képeimtől. Jönnek közeli barátaim, és közlik: a grafikáid szépek, de ezek a borzalmas, csiricsárá giccsek! No, nem így mondják, mert ennél azért udvariasabbak - nevet.

- Figyelmeztetnek, hogy nem kéne ezeket csinálni, mert nem lehet a festményeimet elviselni. Ugyanarra a képre mások pedig igazi, őszinte boldogsággal reagálnak - látom rajtuk -, és ezeknek a festményeknek a társaságában szeretnének élni. Az embernek az egész élettörténete benne van abban, ahogyan rezonál bizonyos dolgokra. De van még egy nagyon fontos dolog.

- *Nevezetesen?*

- Főleg a műveltebb közönség van megkeverve a kritikusoktól. Eleve már a tanárai, a tanítói is fejébe verték, hogy mi szép és mi nem. Nem őszintén és nyitott szívvel közelednek egy-egy képhez. A legtöbb modern műalkotás sokaknak nem tetszik, csak nem merik bevallani, nehogy műveletlennek tartsák őket. Nagyon szép - mondják, miközben valójában belülről szorongnak. Az egyszerűbb emberek meg, - akik még őszinték lennének - azt tanulták, úri dolog a művészet, ezért nem nézik meg a képeket, illetve nem mennek kiállításokra.

- *Kitől kap hát őszinte véleményt?*

- Azért akad ilyen is. A sok különböző véleményből végül is összeáll a kép. A művészetben a kritikusok és a művé-

szettörténészek terrorja uralkodik. Engem ez hál' Istennek nem érint, mivel vidéki művész vagyok. Mintha lövészárokban lennék: a fejem felett elmennek a lövedékek. A kritikák mindig politikai és világnézeti alapon működnek. Valamilyen ideológiát próbálnak számon kérni a művészen. Az így volt a kommunizmusban, így van most a kapitalizmusban is.

- *Minek tulajdonítja, hogy jó kritikákat kapott?*

- Annak, hogy jó dolgokat csináltam. Bizonyos színvonal fölött hiába csikorgatja valaki a fogait, akkor sem lehet letagadni, hogy valami jó. Ezenkívül abban is szerencsém volt, hogy amikor elkezdtem a szakmát, akkor már a merev elvárások oldódtak. Tíz évvel korábban a pártirányítás, a szocreál szigorúbb volt. Az előttem lévő nemzedék tagjai - mint például Gyémánt László - szinte mind kimentek külföldre, mert nem engedték őket kiállítani. Az én grafikáimat kezdetekből egyértelmű elismerés fogadta a szakma részéről, és mire elkezdtem festeni, addigra olyan nevem volt, hogy nem mertek nagyon belém marni. Hetvenháromtól mint grafikus eléggé ismert voltam, díjakat nyertem. Ha ezekkel a festményekkel kezdőként állok elő, akkor agyonvágnak, hogy giccs, amit csinállok. Így meg nem húzhattak le azok, akik korábban agyondicsérték a grafikáimért, amikor nyolcvanban megvolt az első festmény-kiállításom.

- *Mi volt a váltás mögött? Korábban is létezett bűvópatakként ez a vonulat?*

- Igen. Próbáltam festeni, de nem ment. Nem találtam a hangot, a technikát, nem voltak olyan élményeim. Budapesten piszkos van, szürkeség, és ahhoz jobban illett a grafika. Aztán jött Görögország... Volt egy emlékezetes utazásom, ahol tiszta színeket láttam. Ebből szinte egyértelműen következett Salföld, a Balaton-felvidék. Ezek hatására kezdtem festeni. Kialakult egy olyan stílus, ami úgy látszik, nekem megfelel: világos, tiszta színekből. Kicsit naív... ilyeneket szoktak mondani, de ez valójában nem naív festészet. Azóta főleg festő vagyok, hogy Salföldön élek, de grafikákat is csinállok.

- *Miért pont a Káli-medencében?*

- Gyerekkorom nyaralási élményei miatt a Balaton északi partjához vonzódtam, és a barátaim is ezen a vidéken keresgettek. Hogy Salföldet találtuk meg, véletlen. Ez a régió, ez a környék a fontos nekem. Itt kicsit mediterrán a táj: sokat süt a nap, szeretem a kopár sziklákat, a szőlőt is borzasztóan. Kedvelem azokat az embereket, akik iszákosak. Az egész kicsit hasonlít a görögökre. Az itteniek jókedvűek, lezserek, szeretnek mulatni, nagyokat beszélgetni, ugyanakkor kedélyesek. Nagyon bírom őket. Állandóan meghívjuk egymást, egyik lakomából a másikba esünk...

- *Ezek szerint kölcsönös a szimpátia.*

- Itt már sok a betelepedett, de az őslakosok is nagyon toleránsak. Ok már átéltek törököt, tatárt, oroszot, németet, akkor engem is ki fognak bírni - nevet. - Nem azt mondom, hogy én vagyok a kedvenc embertípusuk, de azt gondolják, még egy művész is elmegy itt. Úgy látom, ebben a faluban boldog élet folyik. Egyedül az a baj, hogy az öregek egyre fogynak, a gyerek kevés, lassan a többség az időszakosan itt nyaraló. Most csak hetven állandó lakosa van a falunak, de különben Salföld kétszáz személyre van méretezve.

Ami nekem ezen a vidéken külön tetszik, hogy itt a környéken csupa csendes kis falu van. Egy akkora város, mint Keszthely vagy Tapolca már zajos. Ipari üzemek vannak, autók, benzinkutak sokasága... A falut tartom a legideálisabb élettéremek. Mindenki mindenkit ismer, állandóan át tudunk menni egymáshoz, mégis mindenkinek megvan a maga területe. Városon rémes, hogy be vagyunk szorítva egy lakásba és a falon túl élő már idegen. Még a patkányok is harapósak, agresszívek lesznek, ha össze vannak zsúfolva. Az urbanizációt nemcsak a kommunizmusban, most is erőltetik, csak most kapitalista alapon. A lakótelepek létrejötte mögött kimondottan üzleti érdek húzódik meg, noha a magyar nép alapvetően falusi lélek. Az ember szívéhez a kis boltok, a kis kocsmák, a kis iskolák állnak közel, ámde a hatalmasságok érdeke nem ez. És végül is emiatt szenvednek az emberek.

- Egyértelmű volt az Ön számára, hogy ezt a hivatást kell választania?

- Gyerekkoromtól kezdve mindig is művész akartam lenni. Voltam sokminden más, kivéve akasztott ember, ahogy mondani szokás. És most is sokminden vagyok, de lényegében a művészet az, amiből meg tudok élni. Ez az, amihez értek. A többi csak amatőr módon csinálom.

- Mit sorol az utóbbiak közé?

- Például a lovazást, a parasztkodást... Hét évig papként is működtem. Aztán a legkülönbözőbb munkahelyeken dolgoztam - csak a megélhetés miatt. Nyomdász voltam négy évig, azt nagyon szerettem. Retusőr szakmát szereztem, de ez megszűnt, ma már nem létezik. A nyomtatott képeket javítottam ecsettel. Amióta Salföldön élek, szabadúszó művész vagyok, másképp nem is tudtam volna idejönni. Nagyon sokat kell dolgozni, amibe sokminden beletartozik, de a tevékenységeimet nem lehet szétválasztani. Egy művésznek magának kell a munkahelyét

is felépítenie. Sőt, olyan életteret is létre kell hoznia, ami őt megléti. Az, hogy környezet- és természetvédelemmel foglalkozom, vagy hogy huszárosdit játszunk a Balaton-felvidéki Huszár Egyesületben, ez mind kell a művészetemhez. A természetvédelem azért van, hogy szép legyen, szép maradjon az itteni táj... Mivel történelmi képeket festek, ehhez meg a huszárok kellene. Kell, hogy lássam a lovasokat, de kellenek az állatok is. A lovakon kívül a birkák, a pulik, a szamárak is ezért vannak. Műterembe beszorítva, külső élmények nélkül nagyon verszegény művészet születik. De az alkotás folyamata titkos. Még nekem magamnak is meglepetés. Leginkább a testi működéshez tudnám hasonlítani. Ahogy az emésztésem zajlik például. Megéhezem, eszem, időnként vécére kell menni... És nem tudom, mi történik a beleimben.

- Elég profán hasonlat

- Igen, de az egész képzőművészet voltaképpen nagyon profán. Ez kézműves, testi tevékenység. Nem olyan szellemi, mint a zene vagy az irodalom. Mert anyaggal dolgozom. Legjobban a főzéshez hasonlít, mert mindig kotyvasztani kell.

- Főzni is szeret?

- Igen, szeretek. A festés is úgy kezdődik, hogy leütök egy tojást, hozzáöntök egy kis olajat, összeturmixolom. Egy kis pohár víz kell még mellé, hogy tojástempera legyen belőle. Ezzel festek.

- Az ihlet pillanata dönti el hát, hogy rántotta készülő vagy festmény?

- Igen, ezt is lehet mondani -, de azért nem tévesztetem össze a dolgokat. Szerencsés esetben a művész mindig művész. Ez az egész életét átfonja, és nem úgy működik, hogy reggel nyolckor bemegyek a munkahelyemre, és akkor művész vagyok, aztán amikor este kijövök, hétköznapi polgár. A magánélet, a közélet egybeolvad a környezettel. Tulajdonképpen lakásom sincs, soha nem is volt. Minden valamilyen szempontból műhely, munka, ezért nagy a rendetlenség, amiben kicsit ott van az otthontalanság is. Mindenütt valamit csinállok, amit aztán otthagytok, félbehagyok. Általában egyszerre tízféle dolog az, amit elkezdek. Itt egy kis rajz, ott egy könyvillusztráció... Akkor folytatom, amikor belső utasítást kapok, hogy kell, vagy rájövök magamtól is. Akkor odarohanok és tovább viszem...

- Most mi minden van félben?

- Van egy nagyobb festményem a honfoglalásról. Sajnos határidős, egy pályázatra készül. A Száz magyar ós arcképe portrészorozatomnak hiányzik még három darabja, egy kiállításra szánom őket. Ezenkívül két-három tájkép van elindítva, de közben kétféle falucímert is tervezek. Még a falucímerek sem hétköznapi dolgok, mert a környezetemhez tartoznak: ismerem a helyszíneket, a helybéli embereket... A címerekért, a zászlókért egyébként is rajongok. Ezekhez előtanulmányok kellene, festés közben is könyveket olvasok... Nagyon szertefolyó szakma

az enyém. Az is előfordul, hogy általános iskolának oklevelet rajzolok. De azt is nagyon élvezem. Aztán újságot szerkesztek: írom, rajzolom a helyi „bulvárlapot”, ami kétszázötven példányban jelenik meg. Ez tulajdonképpen a Káli-medence Környezetvédelmi Társaság lapja. A tagok ötszáz forintot fizetnek az egyesületi tagdíjra évente, és ennek fejében kapják ezt az újságot. Aztán gyerekkorom óta papír katonákat készítek, és terepasztalon csatákat játszom. Nem

hajtogatom, hanem úgy vágom ki őket. Nagyon kicsik: egy centisek. Kifestem valamennyit - mindegyiknek keze, lába, arca van. Most ötvenhárom éves vagyok, de ezt négy éves korom óta csinálom. Időnként új katonákat készítek, mert „megsebesülnek”: leesnek, valaki rájuk lép. Netán rájuk tüszentenek, és elszáll a terepasztalról az egész hadsereg. Biztos van vagy tízezer katonám különféle dobozokkában szertesztét. Lehet, hogy valaki ennyiféle tevékenységben megbolondulna. Mert úgy érezné, az élete szétesik, a környezete rendetlen, a napjai áttekinthetetlenek.

- De ez csak a látszat?

- Nemcsak látszat, de nekem nem terhes. A környezetemnek, a családtagoknak próbatétel lehet, mindenképpen toleranciát igényel tőlük.

- És működik ez a tolerancia?

- A feleségem is művész. Inkább arról van szó, hogy igyekszünk kölcsönösen egymás bolondériáit elviselni. Arra szolgál ez a két nagy ház a két nagy kerttel, hogy ki lehet sen téni egymás útjából. Amikor néha megkérdezik, hogy szabadidejében mit csinál, számomra fölöttébb mulattató kérdés, mert nekem minden egybefolyik. A játékot sem tudom abbahagyni. Mert nem tudom megkülönböztetni, mi a játék és mi a komoly. Mert minden játék és minden komoly. És minden munka és minden szórakozás.

